

VIJFHONDERD JAAR UTOPIA, 1516 - 2016

In 1516 verscheen de eerste druk van *De Optimo Reipublicae Statu deque Nova Insula Utopia*, kortweg: *Utopia*, van de hand van Thomas More (1478-1535). De stichting die zijn naam draagt, herdenkt het vijfhonderdjarig jubileum van de uitgave. In deze speciale editie van onze nieuwsbrief onder meer aandacht voor een in maart te verschijnen bundel, de door filosoof Hans Achterhuis in juni verzorgde Thomas More Lezing en een Congres van de Utopie in november.

Mores *Utopia*, geschreven in de jaren 1515 en 1516, heeft een ongekend grote invloed gehad, mede omdat More de fictieve staat 'Utopia' in zijn boek voorstelt als een samenleving zonder privé-eigendom. *Utopia* is zonder twijfel een felle aanklacht van Thomas More tegen misstanden in het Engeland van zijn tijd. Wat het boek verder betekent, is in de afgelopen eeuwen onderwerp geweest van vaak fel debat.

Over *Utopia*, Thomas More, en de context van man en boek organiseerde Stichting Thomas More in de afgelopen jaren een tweetal studiebijeenkomsten. De vruchten hiervan zijn verzameld in de bundel *500 jaar Utopia*, die maart 2016 verschijnt in de reeks *Annalen van het Thijmgenootschap*. Inigo Bocken, Donald Loose, Ad

van Luyn, Joost van der Net en Rudi te Velde voeren de lezer binnen in de wereld van Sir Thomas More, en verdiepen de betekenis van de Utopia voor onze cultuur.

Zie ook blz. 3 en 7.

500 JAAR
UTOPIA

BIOGRAFIE

Hans Achterhuis (1942) is emeritus hoogleraar Wijsbegeerte aan de Universiteit Twente. Hij is bekend als intellectueel die zich regelmatig mengt in maatschappelijke discussies. De nadruk in zijn werk ligt op de sociale filosofie, waarbij hij zich heeft gericht op thema's als geweld, schaarste en technologie. Ook over utopisme schreef hij met regelmaat, onder meer in de boeken *De erfenis van de utopie* (1998) en *De utopie van de vrije markt* (2010). Dat laatste boek werd, net als eerder zijn magnum opus *Met alle geweld*, bekroond met de Socrates Wisselbeker voor meest urgente, oorspronkelijke en prikkelende filosofische boek. In april 2011 werd Achterhuis voor twee jaar benoemd tot 'Denker des vaderlands'.

Zie ook: www.hansachterhuis.nl

Filosoof Hans Achterhuis:

“UTOPIEËN HEBBEN OOK EEN POSITIEVE UITWERKING”

Filosoof Hans Achterhuis werpt in de Thomas More Lezing, 4 juni 2016, een frisse blik op Mores *Utopia*.

Door Anton de Wit

Utopieën hebben een slechte naam vandaag de dag. Het woord 'utopie' is synoniem geworden voor grootse, maar onhaalbare idealen, die uiteindelijk in de geschiedenis steeds weer tot onderdrukking en terreur hebben geleid. “Aan dat beeld heb ik in mijn werk ook het nodige bijgedragen”, lacht Hans Achterhuis. Hij heeft zich in zijn publicaties immers ontpopt als een scherpzinnig criticus van allerlei vormen van utopisme. Des te spannender dat uitgerekend Achterhuis dit jaar – exact vijfhonderd jaar nadat Sir Thomas More de term 'utopie' muntte – in de door hem verzorgde Thomas More Lezing met frisse blik bij het klassieke boek *Utopia* wil stilstaan.

Raadgever

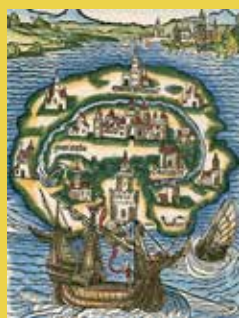
Zelf was Thomas More (1478-1535) zeker geen utopisch denker, benadrukt Achterhuis. “In het boek thematiseert hij ook de vraag: moet je de samenleving veranderen via de weg van de geleidelijkheid, als 'raadgever van de koning', of moet je radicaal opnieuw beginnen en een compleet nieuwe samenleving opbouwen?

De verteller van het verhaal kiest voor dat laatste, maar het personage Thomas More bepleit juist het eerste.”

“Nu kun je een personage niet zonder meer vereenzelvigen met de schrijver zelf, maar toch: ook in zijn eigen leven heeft More er duidelijk voor gekozen zelfs heel letterlijk 'raadgever van de koning' te zijn. Hij was als politicus zeer succesvol, een geweldige diplomaat, tot hij op enkele principiële punten in botsing kwam met koning Hendrik VIII. Toen gaf hij zijn geweten voorrang, wat uiteindelijk tot zijn executie zou leiden. Toch was hij zeker niet radicaal in zijn benadering.”

Satirisch geschrift

Wat we niet moeten vergeten, aldus Hans Achterhuis, is dat *Utopia* voor een belangrijk deel ook een satirisch geschrift is. “More was een man met humor, dat neemt me voor hem in. Zeker met zijn vrienden kon hij geweldig grappen maken. Hij en Erasmus hadden samen de grootste pret. Van Erasmus' *Lof der zotheid* – opgedragen aan Thomas More – weten we wel dat het een satire is, maar *Utopia* wordt gek genoeg vaak ernstiger opgevat. Ik durf wel te beweren dat ook dat boek voor een deel een grap was. Zeker, het was veel meer dan dat, zoals ook de *Lof der zotheid* meer is, maar de humor en ironie kun je niet miskennen. Alleen al de woord-

Michel Bronzwaer en
Joost van der Net [red.]
500 jaar Utopia

VALKHOF PERS

DONATEURSACTIE

Met uw donatie kan Stichting Thomas More haar werk doen. Doneert u in maart of april €100,- of meer aan Stichting Thomas More, dan krijgt u de bundel *500 jaar Utopia* kosteloos toegezonden. Een donatie maakt u over naar IBAN NL18 FVLB 022.51.80.634

Inigo Bocken, Donald Loose, Ad van Luyn, Joost van der Net en Rudi te Velde voeren in de bundel *500 jaar Utopia* met hun bijdragen de lezer binnen in de wereld van Thomas More, en verdiepen de betekenis van de Utopia voor onze cultuur.

speling van de titel – het neologisme ‘*utopia*’ kun je lezen als ‘goede plaats’ maar ook als ‘geen plaats’, dus ‘nergens’ – laat zien dat het More niet te doen was om het voorspiegelen van een groots en ernstig ideaal.”

Toch is het werk wel vaak zo geïnterpreteerd. “Al twee jaar na het verschijnen van *Utopia* begonnen missionarissen in Midden-Amerika de maatschappij in te richten zoals More het beschreven had. Die namen het dus volstrekt serieus. En later zagen Marx en zijn geestverwanten het werk in alle ernst als een voorbode van het communisme. Op het Rode Plein is nog steeds een gedenkteken voor Thomas More te vinden.”

“Dat alles heeft More natuurlijk niet kunnen voorzien. Hij had waarschijnlijk hele andere bedoelingen, maar zo gaat het: teksten gaan vaak een eigen leven leiden. Precies dat maakt een boek als *Utopia* zo groots en belangrijk, zelfs nog 500 jaar na het verschijnen ervan.”

Morele kritiek

Over de precieze insteek van zijn lezing op 4 juni is Achterhuis nog volop aan het nadenken. Hij heeft immers vaker over *Utopia* geschreven en gesproken, en wil niet in herhaling vallen. De Thomas More Lezing zal een origineel werk worden, stelt hij met een brede glimlach.

Een tipje van de sluier wil hij al wel oplichten: “Ik ga Mores *Utopia* afzetten tegen een ander belangrijk utopisch boek, dat ongeveer een eeuw later verscheen: *Het Nieuwe Atlantis* van Francis Bacon. Tussen More en Bacon zijn opvallende parallellen aan te wijzen: beiden invloedrijke denkers, beiden succesvolle staatslieden, beiden in opspraak geraakt. Toch is *Het Nieuwe Atlantis* een heel ander soort utopie dan *Utopia*. Bij More draait het om harmonie en geluk, gerealiseerd door sociale instituties als de familie en de economie. Bacon is meer een individualistische verlichtingsdenker: zijn Nieuwe Atlantis is een plek waar de mensen stinkend rijk zijn en ongestoord kunnen genieten van alle vruchten van de technologie.”

“Hoewel ik zelf technologische utopieën realistischer vind dan sociale utopieën, vind ik de morele kritiek die More er op zou hebben gehad wel relevant. Vergeet niet: More was zeer gegrepen door het evangelie, *De navolging van Christus* van Thomas à Kempis was voor hem de belangrijkste geestelijke leidraad. Weliswaar koos hij voor een wereldse carrière, maar kloosterlijke idealen bleven voor hem belangrijk. We kennen het beroemde portret van More als kanselier, waarop hij een prachtig fluwelen gewaad draagt. Het

is goed om te weten dat hij daaronder een ruwe, harige borstrok droeg. Die geest van soberheid en zelfbeheersing tekent ook *Utopia*, in groot contrast met *Het Nieuwe Atlantis*, waar vooral de rijkdom telt. Sociale betrokkenheid doet er bij Bacon niet toe, mensen zitten daar in hun eentje tevreden te wezen. Voor More zou dat onbestaanbaar zijn.”

Spiegel

“Ik zie *Utopia* als een beginpunt van een lange, kritische denktraditie”, besluit Achterhuis. “Het eiland dat Thomas More schetste, leek in veel opzichten op het Engeland van zijn tijd. Hij hield zijn tijdgenoten dan ook een spiegel voor. Bijvoorbeeld wanneer hij schrijft over de onteigening van de *commons*; over hoe mensen van hun land verjaagd worden, alleen maar ten behoeve van de economische rijkdommen. Hij formuleert dat zo mooi en scherp, dat is nog altijd zeer relevant.”

Dat is de andere kant van het utopisme – en een reden waarom Achterhuis, ondanks alle kritiek die hij heeft op het fenomeen, de utopieën ook niet af zou willen schrijven. “Utopieën hebben ook altijd die functie van morele spiegel gehad. Ze doen mensen beseffen: het kan anders, er is een rechtvaardigere samenleving mogelijk. Al zijn ze op zichzelf onhaalbaar, ze vormen een kritiek op de onrechtvaardigheid. Zo kunnen utopieën ook een positieve uitwerking hebben, en dat is begonnen met Mores *Utopia*.”

THOMAS MORE LEZING, 4 JUNI 2016

Hans Achterhuis spreekt op zaterdag 4 juni in het Academieggebouw te Utrecht.

Inloop : 14:30 uur

Lezing : 15:00 uur

Borrel : 16:00 uur

Aanmelding door €
€15,- p.p. over te maken
naar IBAN NL18
FVLB 022.51.80.634,
o.v.v. ‘Achterhuis’.

500 JAAR
UTOPIA

'GEESTESCULTUUR VOOR VELEN': EEN GEREALISEERD ASPECT VAN MORES UTOPIA

Op het gedroomde eiland Utopia liet Thomas More iedereen die dat wilde en kon een rijk geestesleven genieten. Dit aspect van Mores droom is in Europa in de afgelopen vijfhonderd jaar werkelijkheid geworden, zo laat een historische verkenning zien. *Door Joost van der Net*

Vijfhonderd jaar na eerste uitgave blijft *Utopia* van Thomas More overal ter wereld aanleiding geven tot talloze prikkelende gedachtewisselingen. Veel wordt nog altijd gesproken over het feit dat de door More bedachte utopische samenleving geen privé-eigendom kent. Minder aandacht gaat doorgaans uit naar het door More gekoesterde ideaal van een vrij en vervullend geestesleven voor zoveel mogelijk mensen. Juist bij dit ideaal staat Stichting Thomas More in dit herdenkingsjaar stil.

Mores ideaal

Het ideaal van een rijk geestesleven voor velen is door More in zijn *Utopia* scherp uiteengezet in het hoofdstuk 'over het werk'. Overal in de wereld, zo lezen we daar, is het lot van werklieden gelijk aan dat van slaven, zwoegend van de vroege ochtend tot in de late avond. Zo niet bij de Utopiërs. Zij werken niet meer dan zes uur per dag, en de uren die zij niet besteden aan werken, slapen en eten mogen zij, als zij zich maar ver houden van ijdelheid en ledigheid, naar eigen inzicht spenderen. Degenen die daartoe in staat zijn, vullen hun vrije tijd doorgaans met intellectuele inspanningen, die nader kunnen worden aangeduid als 'verdieping in de schone letteren'.

Omdat iedereen werkt, volstaan de door allen gemaakte zes werkuren voor de productie van al het nuttige én aangename dat voor een goed leven nodig is. In *Utopia* gaat men ook nog eens prudent met goederen om. Zo repareren de Utopiërs hun gebouwen dermate tijdig en kundig dat zelden iets nieuws hoeft te worden neergezet, en draagt eenieder slechts een gering aantal sobere maar degelijke kledingstukken, die jaren meegaan. Onder deze omstandigheden kan de tijdsbesteding voor alle burgers

zoveel mogelijk worden verlegd van lichamelijke arbeid naar cultuur van de geest.

Republiek der letteren

Thomas More was een gerespecteerd lid van de zogeheten 'republiek der letteren', die in zijn tijd nog als voertaal het Latijn hanteerde. In de loop van de 16e eeuw werd het Frans de nieuwe voertaal. Na ongeveer 1600 kende de republiek Parijs als eenduidig centrum.

Vriendschappen floreerden in de letterenrepubliek, evenals een rijk ontwikkeld genootschapsleven. In vele salons, clubs, leesgezelschappen en wetenschappelijke genootschappen converseerden geleerden in heel Europa in een ontspannen sfeer met elkaar over onder meer de opkomende natuurwetenschap, de 'schone letteren' en de politiek. In al deze vele verenigingen verbond beschaafde gedachtewisseling zich doorgaans probleemloos met het plezierig samenzijn, zoals dat met zwier werd voorgeleefd door bijvoorbeeld de essayist Charles de Saint-Évremond (1613-1703). Hij stelde dat de menselijke rede "nieuwsgierig

in de zoektocht naar genoegens" was geworden, en een mens maatschappelijk vooral meetelde vanwege zijn "goede omgangsvormen, galant gedrag en

het vermogen de genietingen des levens te smaken." Kennis van de 'schone letteren' was volgens Saint-Évremond en geestverwanten daarbij essentieel.

Deze kennis, zo redeneerden zij, beschaaft de geest en inspireert tot fijngevoelig en verfijnd gedrag. Lezers, toehoorders en auteurs van teksten, bevrijden en cultiveren hun geest als zij bereid zijn om te reflecteren op al het goede dat in geschriften is neergelegd. Zij nemen kennis van vreemde stof: van minder voor de hand

liggende visies op het leven bijvoorbeeld, of van gevoelens die hun tot dan toe onbekend waren gebleven. Zo leren zij afstand te nemen van hun directe leefomgeving, en de wereld met een onderzoekende geest tegemoet te treden. De aldus bereikte verfijning wordt uiteindelijk naar het hoogste niveau getild door een verdieping in de gedachten en gevoelens van levende mensen, gecompleteerd door een wellevende omgang met hen.

Elite en massa

Het smaken van genoegens en de daarvoor mogelijk gemaakte beschaving was eeuwenlang enkel weggelegd voor de elites van Europa. Pas in de 19e eeuw bracht de Industriële Revolutie hier verandering in. Ook al dwong deze revolutie gewone mannen en vrouwen aanvankelijk tot loodzwaar ploeterwerk, er waren al vroeg scherpe geesten die zagen dat handel en industrie op den duur allerhande genoegens en echte beschaving voor het gewone volk mogelijk zouden maken. John Stuart Mill bijvoorbeeld stelde anno 1848 in zijn invloedrijke *Principles of Political Economy* dat het eindresultaat van de stormachtige ontwikkeling van handel en industrie uiteindelijk zou kunnen en moeten zijn, dat zoveel mogelijk mensen de 'kunst des levens' (*the Art of Life*) gingen genieten.

Niet langer volledig in beslag genomen door het grovere geploeter en beschikkend over voldoende vrije tijd, zouden volgens hem uiteindelijk ook en juist de bre-

'Schone letteren' beschaven
en inspireren

de volksmassa's in staat worden gesteld om zich volop te ontwikkelen. Wat Mill betrof was de periode van ongekende economische groei waarin de wereld rond 1850 ontegenzeggelijk was beland, enkel een overgangperiode die nodig was om te geraken van een situatie waarin de weinigen vorstelijk leefden op kosten van de velen, naar een nieuwe, betere toestand waarin het goede leven voor praktisch iedereen zou zijn weggelegd.

Vervullend geestesleven

Na de Tweede Wereldoorlog werden overal in Europa zogeheten 'welvaartsstaten' opgebouwd. Het algemeen welvaartspeil werd na 1945 dusdanig opgeschroefd, dat vrijwel iedere man, iedere vrouw, ja zelfs ieder kind de beschikking kreeg over voldoende vrije tijd, en ook en vooral over de benodigde middelen om die tijd waardig in te vullen. De droom van John Stuart Mill en vele anderen leek uit te komen. Verre-gaande industrialisering maakte het mogelijk om overal in Europa met een minimale inzet van mensen en middelen het voedsel, de behuizing en de consumptiegoederen te produceren, benodigd om werkelijk iedereen een aangenaam, rijk en comfortabel leven te gunnen.

Een belangrijk aspect van de door Thomas More bedachte utopi-

sche samenleving werd daarbij werkelijkheid: steeds meer mensen konden toe met maximaal zes uur werk per dag, en zich

Iedereen kan tegenwoordig zijn geest ontwikkelen

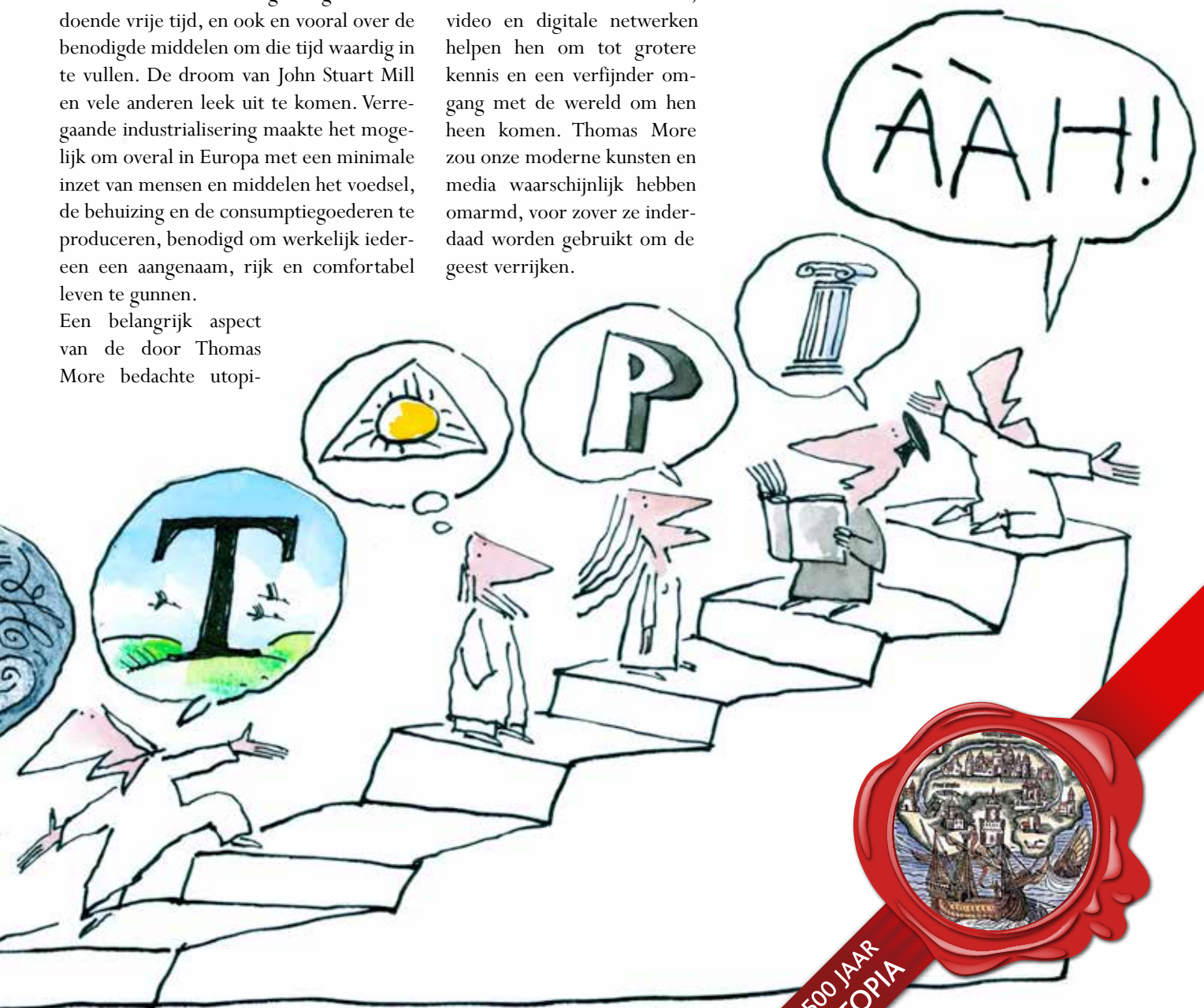
verder overgeven aan de cultuur van hun geest - aangenomen dat zij dit wilden en konden. Natuurlijk hangt moderne geestes-cultuur niet enkel meer af van verdieping in de 'schone letteren'. Voor veel mensen zijn beeldgerelateerde kunsten en nieuwe media bij uitstek de wegen waarlangs zij hun blik verruimen. Foto, video en digitale netwerken helpen hen om tot grotere kennis en een verfijnder omgang met de wereld om hen heen komen. Thomas More zou onze moderne kunsten en media waarschijnlijk hebben omarmd, voor zover ze inderdaad worden gebruikt om de geest verrijken.

Voor degenen die in onze tijd de wil en het vermogen hebben om hun geest te cultiveren, staat Stichting Thomas More paraat.

In de geest van de auteur van *Utopia* blijft de stichting zoveel mogelijk studenten, academici en hoger opgeleide professionals ondersteunen in de realisering van een vrij en vervullend geestesleven.

Joost van der Net is directeur van Stichting Thomas More.

Een uitgebreide versie van deze historische verkenning is als 'Vrijheid en cultuur van geest voor velen. Over de progressieve verwerkelijking van een ideaal in More's Utopia' gepubliceerd in de bundel 500 jaar Utopia. Zie ook blz. 7 van deze nieuwsbrief.

Illustratie: Len Munnik

500 JAAR
UTOPIA

OP ZOEK NAAR UTOPIA

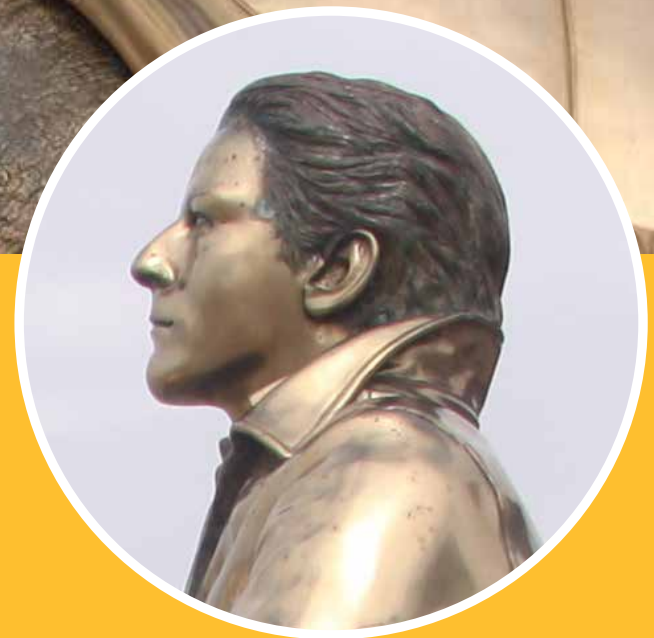
Aan de Belgische kust staat een merkwaardig beeld dat door Thomas Mores *Utopia* is geïnspireerd. Wat zegt het ons? Door Ruud Welten

Foto © Mia Verbanck

Het kunstwerk *Searching for Utopia* van Jan Fabre lijkt op het eerste gezicht een morele les te bevatten: “Kijk vooruit naar de toekomst, maar wees terughoudend met al te snelle stappen.” De schildpad maant ons tot traagheid. Het beeld weerspreekt deze boodschap echter ook. De schildpadruiter blik namelijk met opgeheven kin voor zich uit, zeker van wat komen gaat. Kijk naar het vertrouwen dat de absurde ruiter op zijn schild-dragend ros uitstraalt!

Is hij een voorbeeld voor toevallige wandelaars die bij het bronzen beeld blijven stilstaan? Ze volgen de blikrichting van de ruiter. Schouderophalend lopen ze weer door. Wat wijst zijn blik aan? Utopia? Dat is de plaats die niet bestaat, die niet is. “Ach, laat hem toch, die zonderling op zijn schildpad. Utopia, dat hebben wij niet nodig. Utopieën leiden alleen maar tot ellende”, zeggen zelfverzekerde 21e-eeuwse wandelaars. Ze vinden het niet nodig om plaats te nemen

achter de ruiter op het schild terwijl er ruimte genoeg is. Kijk, een kind is op de rug van de schildpad geklommen. “Kom, we gaan weer verder!”, maant zijn vader.

Ruud Welten is bijzonder hoogleraar vanwege Stichting Thomas More aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

500 JAAR UTOPIA HERDENKEN

In vele symposia, lezingen en publicaties wordt dit jaar stilgestaan bij de vijfhonderdste verjaardag van Thomas Mores meesterwerk. Stichting Thomas More organiseert zelf een lezing, en steunt enkele andere initiatieven.

4 JUNI: THOMAS MORE LEZING

Hans Achterhuis vergelijkt in de middag van zaterdag 4 juni de utopie van Thomas More met die van Francis Bacon. Hij houdt zijn lezing in het Academiegebouw te Utrecht.

Inloop vanaf 14:30 uur, de lezing van Hans Achterhuis om 15:00 uur, borrel vanaf 16:00 uur. Aanmelding door €15,- p.p. over te maken naar IBAN NL18 FVLB 022.51.80.634, o.v.v. 'Achterhuis'.

Zie ook blz. 2 en 3 van deze nieuwsbrief.

SEPTEMBER: NIEUWE NEDERLANDSE VERTALING VAN UTOPIA

In september verschijnt bij uitgeverij Leesmagazijn een nieuwe vertaling van *Utopia* van Thomas More. De vertaler ging voor deze uitgave terug naar de bron. Vrijwel alle Nederlandse vertalingen tot nu toe zijn gebaseerd op een Engelse vertaling van de oorspronkelijke Latijnse tekst van More. Hierdoor zijn nogal wat nuances verloren gegaan. De verleiding om Mores tekst door al te populair taalgebruik voor onze tijd toegankelijk te maken bleek in het verleden groot, maar volgens Leesmagazijn gaan op deze manier te veel subtiliteiten verloren. De nieuwe vertaling laat zien dat *Utopia* heel goed 'dicht op de tekst' kan worden vertaald, zonder aan zeggingskracht voor het hier en nu te verliezen.

1 T/M 4 NOVEMBER: FRASCATI ISSUES UTOPIA

Van dinsdag 1 tot en met vrijdag 4 november toont Frascati Theater Amsterdam onder de titel *UTOPIA* diverse voorstellingen, gerelateerd aan het idee van de utopie. Kunstenaars zetten hun artistieke verbeelding in om alternatieve scenario's te onderzoeken en vorm te geven. Het programma mondt uit in het Congres van de Utopie.

5 EN 6 NOVEMBER: CONGRES VAN DE UTOPIE

Geïnitieerd door Menno Grootveld, Merijn Oudenampsen, Lara Staal en Jonas Staal

Het tweedaagse Congres van de Utopie in Frascati vindt plaats vijfhonderd jaar nadat filosoof en staatsman Thomas More zijn fameuze tekst *Utopia* publiceerde. Het begrip utopie is jarenlang in een negatief daglicht gesteld. Utopisch denken zou een gevaarlijke vorm van fanatisme zijn die tot niets dan totalitarisme leidt. Het Congres van de Utopie stelt daar tegenover dat de verbeelding van radicale maatschappelijke alternatieven een noodzakelijk onderdeel vormt van een democratische cultuur. De kunsten – ruimtes van droom en experiment – functioneerden bij uitstek als vrijplaatsen voor utopisch denken. Het Congres van de Utopie herneemt deze functie en brengt tientallen sprekers en organisaties uit kunst, politiek en maatschappij bijeen om collectief de utopie te rehabiliteren en herbezetten. Het utopisch ideaal van een betere wereld, zo stellen de organisatoren, is in het licht van de huidige dystopische mondiale crises onmisbaar.

De eerste dag van het congres wordt als voertaal het Nederlands gehanteerd, de tweede dag het Engels.

12 NOVEMBER: UTOPIA-SYMPOSIUM

Op zaterdag 12 november stellen de Adelbertvereniging, het Thijmgenootschap en de Stichting Thomas More hun jaarlijkse symposium in het teken van 500 jaar *Utopia*. Het programma wordt gedragen door Ernst Hirsch Ballin, Erik Borgman en de Ierse historicus Eamon Duffy.

Nadere informatie over de activiteiten in november volgt in een latere editie van deze nieuwsbrief.

Michel Bronzwaer en
Joost van der Net [red.]
500 jaar Utopia

VALKHOF PERS

BUNDEL 500 JAAR UTOPIA

Inigo Bocken, Donald Loose, Ad van Luyn, Joost van der Net en Rudi te Velde voeren in de bundel *500 jaar Utopia* met hun bijdragen de lezer binnen in de wereld van Thomas More, en verdiepen de betekenis van de Utopia voor onze cultuur.

Boekgegevens

Michel Bronzwaer & Joost van der Net (red.),
500 jaar Utopia, Valkhof Pers, Nijmegen, €15,95

500 JAAR
UTOPIA

DE FRANSE UTOPIE

Waarom heb ik zo'n moeite met utopieën? Pas sinds ik in een op utopische leest geschoeide maatschappij woon, ben ik me dit gaan afvragen. De Franse Revolutie is werk in uitvoering: haar idealen worden constant *nét* niet bereikt. Er is altijd wel iets loos met de vrijheid, gelijkheid, broederschap of de *laïcité*. En dat is maar goed ook: zonder wrijving, zonder een fundamentele gebrokenheid die elke maatschappij kenmerkt, verwordt ze al snel tot het schrikbeeld dat we uit utopische romans kennen. De mogelijkheid van een utopische samenleving is aantrekkelijker dan haar werkelijkheid.

Aanslagen Parijs

Zaterdag 14 november was ik al vroeg op pad. Als fotograaf voelde ik me genoodzaakt om met eigen ogen te aanschouwen wat er de avond tevoren gebeurd was in Parijs. Op straat was het stiller dan ik ooit meegemaakt had in deze altijd haastige stad. Bij Bataclan lag er nog bloed op straat, evenals schoenen en andere kledingstukken. In de goot zag ik een gebroken horloge: de tijd stond stil op het moment van de aanslagen, zo'n half etmaal eerder.

Wrijving en gebrokenheid zijn in Parijs in grote hoeveelheid aanwezig. De weken na de aanslagen beeldde ik me in bij elke stap het geluid van gebroken glas te horen. Verlies, verdriet, angst, maar ook een vreemd maar prettig gevoel kenmerkten m'n dagen. Dit vreemde gevoel kan ik alleen als utopisch omschrijven. Mijn moeite met utopieën is dat ze plaatsgebonden zijn én niet bestaan, terwijl deze gevoelens juist opgewekt werden door een bestaande dagelijksheid... door het onuitzonderlijke dat alleen in de uitzonderlijkste situaties naar boven komt.

De kilte van de straten na de aanslagen werd gesublimeerd door de heilige drukte van iedereen die zijn of haar taak deed: ambulances reden af en aan, bloed en organen werden van heinde en verre aangevoerd, politie, beveiligers, media en mensen die met bloemen, kaartjes, slogans of knuffels (in de twee betekenissen van het woord) hun medemenselijkheid toonden. Tussen het puin blijkt er niets te schorten aan een veel bekritiseerde samenleving. Zij blijkt in haar gebrokenheid on-utopisch organisch en veerkrachtig te zijn.

Uitdaging

Ik ontmoette de utopie op een bebloede straat, in een verwonde stad. Zij is tijdsgebonden en laat zich zien als de werken van barmhartigheid meer dan ooit ieders roeping zijn. Maar de tijd stond toch stil? Bij het bestuderen van m'n foto's bleek dat ondanks de klappen het horloge nog werkte. Het gaf slechts aan dat er alweer 12 uren verstreken waren sinds de republiek voor de grote uitdaging is gesteld om haar utopische neiging niet te smoren in controledrift en wantrouwen. De bloemenzeeën leren dat een bezielde verband zich openbaart als we het 't meest nodig hebben.

Wilco Versteeg

Oud-scholar van Stichting Thomas More; onderzoeker en onderwijzer in Parijs.

More is een uitgave van Stichting Thomas More en wordt toegezonden aan donateurs en belangstellenden. Voor het aanvragen van een gratis abonnement kunt u een bericht sturen naar het secretariaat; info@thomasmore.nl. Stichting Thomas More, voorheen Radboudstichting, vormt een netwerk van op mens en maatschappij betrokken hoger opgeleiden: kritisch reflecterende mannen en vrouwen die boven de horizon van hun studie en beroep weten uit te stijgen.

Velen in het netwerk weten zich gesteund door de rijke en veelkleurige katholieke overlevering, die hen helpt bij het scherp stellen van de fundamentele vragen waarmee zij in hun persoonlijk, professioneel en maatschappelijk leven worden geconfronteerd.

Stichting Thomas More heeft de ANBI-status, d.w.z. is een Algemeen Nut Beogende Instelling. Voor haar activiteiten is zij geheel afhankelijk van bijdragen en schenkingen van particulieren en organisaties. Ook u kunt ons helpen en dat kan op een voor u fiscaal aantrekkelijke manier. Kijk voor meer informatie op onze website.

Adres	Walpoort 10 5211 DK 's-Hertogenbosch
Telefoon	073 – 657 90 17
Internetadres	www.thomasmore.nl
E-mail	info@thomasmore.nl
IBAN	NL18FVLB022.51.80.634, t.n.v. Stichting Thomas More
BIC code	FVLBNL22
Redactieraad	Liesbeth Eugelink, Joan Hemels, Ben Spekman
Redactie	Joost van der Net, Anton de Wit (eindredactie), Dianne Dekker (redactie-assistente)
Druk	Multi Media Concepts
Ontwerp	Studio Claes

500 JAAR ΕΘΛΓΩΘ

500 JAAR
UTOPIA

Stichting Thomas More
voorheen Radboudstichting